

Titel: BREV TIL: Paul Diderichsen FRA: Eli Fischer-Jørgensen (1939-06-08)

Citation: "BREV TIL: Paul Diderichsen FRA: Eli Fischer-Jørgensen (1939-06-08)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/text/lh-texts-kapsel_033-shoot-workidacc-2005_0099_033_EFJ-DIDERICHSEN4_0540.pdf (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Louis Hjelmslev og hans kreds,

8-6, 19⁹

Berlin ft 4,

Auguststr. 82 Studentinnenheim

i

Kære magister Diderichsen,

Mange tak for Deres brev og særtryk fra d. 13/£. Om omlydsspørgsmaal« vil jeg nødig udtale mig. Dertil ved jeg for lidt om det. - Og naar jeg var det fordi jeg nærede det forfængelige haab, at hvis jeg ventede, saa kunde jeg maaske svare noget positivt paa dette lange lærde brev (som jeg maatte læse flere gange, før ji forstod det.), altsaa ganske saue grund, som fik Dem til at vente med en at svare paa mit brev fra faris. Det. er aabenbart ik.,;e fx em; edde for bre- veksels.

ikke før har svaret paa det andet,

Først til det konkrete, fonetiske spørgsmaal. Jeg havde ogsaa de forudsæt ac undersøge det her og holde foredrag om det i Helsingfors, hvi der kom noget ud af det. Jeg vil undersøge en plade endnu; men jeg kan allerede nu sige, at der bliver intet at holde foredrag om. Jeg har undersøgt alle utvivlsomt stærkt betonedede vokaler i 2 plader, maalt intensitet maximum*et efter intensitetskurven, beregnet dets afstand fra slutninger i procent af vokalens længde og stillet det hele op i rubrik i. er. Resultatet er, at det veksler meget, men der er ingen principiel forskel paa lange og korte vokaler, ixkeg og der er ikke engang en tendens at spore. For begge ligger maximum i reglen i sidste halvdel af vokalen, undertid« helt til sidst (også i lange). Det eneste man kan spore, er en tilbøjelighed til forsk, intensitetsforløb alt efter den følgende konsonant (d i. n 1 ligger maximum i reglen sent, foran s tidligt fx.; men rigtig tyde; er det ikke. En vis sammenhæng med melodien har det evt. ogsaa; dog er < maaske snarere saadan, at i sænnings slutring hvor melodien falder, tagt samtidig intensiteten af i det hele, og altsaa ogsaa inden for den enkelte vokal; der ei" nemlig ogsaa tilfælde med stigende intensitet og faldende melodi inde i sætningen. Jeg vil se lidt nærmere paa dette, men tror ik. det vil give meget, da der i det hele taget

2

i betonet vokal e, oftest er stigende melodi, og de par tilfælde jeg har bemærket med faldene i de altid har faldende intensitet. - Jeg har derefter prøvet for en plades vedkommende at maale den absolute afstand mellem top og ende. Naturligvis får der en del lange, hvor afstanden var større, de er jo nu en gang længere; men næsten halvdelen af de lange spredte sig over hele de kortes områr, saa stærkt, at der ikke kunde tale om en overlapping.. Altsaa heller ikke efter denne metode, hvor man endda giver de lange en ikke helt retfærdig mulighed for at lade iacHglan: den absolute længde spille ind, gav det positivt resultat. Jeg har derefter prøvet, dog ikke systematisk, at <se om maaske faldet efter maximum var mindre i de korte end i de lange; men det synes heller ikke at være tilfældet. - Hvis man stadig vil opretholde teorien, kan der tænkes endnu to holdepunkter- 1) kurverne er forkejte. Men det tror jeg ikke; det er aabenbart et meget følsomt apparat, som virker øjeblikkeligt og giver selv finheder i intensitetsbevægelsen. (Det vil blive beskrevet i næste nummer af Archiv af den fysiker, der har lavet det.) 2) forsøgspersonerne er uegnede. Det kunde med en vis ret indvendes mod den ene, der er bajer, og har et vist dialektpræg. I sydtysk skal man jo som bekendt have løs tilslutning i det hele. Men selv hos ham ligger maximum i regien efter midten. Den anden plade er indtalt af Zwirne som er Schlesier. Hvordan det er i dialekten ved jeg ikke, men for mit øre har han udpræget fast tilslutning, og efter den traditionelle def. maa han altsaa nærmest siges at have det altid (men ogsaa bajeren!) • En plade af en vaskeægte nordtysker er desværre endnu i ke bearbejdet. Men det foreliggende tyder jo meget stærkt paa, at bayerske mfl. ikke har ret. Spørgsmålet er saa, hvad tilslutning da egentlig er. E.A. Meyer har i en artikel i Die neueren Hpr&cnen 1913 om Vokalspannung omtalt problemet. Han tror heller ikke paa den bayerske teori, men ganske vist ud i subglottalt fra en utilstrækkelig bevisførelse (maaling af udaandingstryk hos en Etta strubeopereret). Han foreslaar en anden løsning. East tilslutning forekommer kun i sproget med aspirerede konsonanter, siger han. Denne aspiration gælder der ikke alene i uAkelydene, ogsaa ved spiranterne er der større IMfkføx stemmeridse&bnings i tysk end fx. i fransk. Dette har indflydelse paa

3

*

den foregaaende vokal, stem eridsen aabnes lidt til sidst og overgangen tål ks. lyder stærkere. — Mon for det første maa man forudsætte en analogi virkning til vok. foran stemt lyd, (usandsynlige), for det andet hvorfor høres det stærkere foran ved lange end ved korte. Her snakker han imkonsekvent igen efter Hievers, som han lige havde modsagt. Højest kan man såfremt vist at korte vokaler i det hele er stærkere end lange; men jeg tror, at det

kiæ hele er forfejlet. Det vilde naturligvis være af stor interesse at sammenligne med en kurve for et romansk sprog. Maaske vilde den forskel i staveldedeling, som der jo i hvert fald er, vise sig ved et forskelligtintensitetsforløb af in t e r v o sal i sk e kons, (ær h-;r næsten altid har faldende intensitet). Men det maa vente til en kurve foreligger. - Tilbage som haandgribelig forskel paa det man sædvanlig kalder i&KKxagxkørt løs og fast tilslutning bliver antagelig kun spændingsfor- skellen, som jo faktisk er høroar. (Det andet har ogsaa altid forekommet mig meget vagt. Den spændte vokal siges at have løs tilslutning (ogsaa forkortet), den tilsv. vide fast tilslutning. Men hvad "spændthed:" er ,ved heller ingen rigtig. Meyer har i ovennævnte artikel vea forsøg modbevist Sweets teori om den konvekse og den konkave tu gostilling, og forklarer det selv i tilslutning til ovenstaaende der ved, at stemmeridseaabningen foran pustet ks. is r har haft indflydelse paa korte vokaler, som de mindi i modstandsdygtige, derved gnidningsstøj, der truer imed at blive j , derfoi sænkning af tungen C ved de lave analogi)Det forekommer mig tvivlsomt. Kogle klanganalyser jeg nylig har set viste at der ved de slappe vokaler kom ny overtone til, andre undersøgelser af Meyer viser, at tungen er betydeligere stærkere sænket (ved a endogsaa under e-stilling ; det oph hævesi aabenbart ved at man ,, aa en el. anden maade danner de høje overtone ' men det hele er usikkert. — Men selv om det afeakustisk-fysiologiske er usikaert, er det i hvert fald noget man Kan høre. - - Men hvad saa med dansk, hvordxx der ikke er nogen spændingsforskell mellem vokalerne. Ja, jeg mener ogsaa, at det i det hele ikke eksisterer i dansk ; derpaa tyder jo ogsaa netop tendensen til forlængelse af de korte vokaler, og akustisk

4

kan jeg heller inter høre. Dansk har Jo ogsaa i modsætning til de sprog der har fast tilslutning mulighed for korte vokaler i udlyd, det kan være at der en sammenhæng meliem 1) forekomsten af slappe vokaler, 2) tendens til lukket stavelse \$) kun lange vokaler i udlyd øør Jeg ikke sige . xafxMsyexxxfcasJcer dag-førexxx&ere* Maaske skriver Jeg en ganske kort notits om dette i Archiv, om ikke for andet saa for at stille problemet. De skriver, at; en spændsthed kunde give muligheden for et isåren decrescendo; men Jeg ei ikke si ker paa, au afspænding nødvendigvis fører tii et decrescendo, styrne er først g fromme-t et spørgsmaal om udaanding tryk (selv om man ikke ran bruge KixxHd±Kgkkkykkakxk±ikah'Cmaale: luft- volumen til at maale kr intensiteu, fordi man ved unøjagtig ualevir•somhed kan aabne lidt for hviskeridsen og lade luft komme igennem, som ikke sætter stem .ebaandene i kraftigere svinging; et forsøg Jeg gjorde i Paris gav i øvrigo samme negaoive resultat). Ubetonede vokaler har Jeg endnu ikke undersøgt systematisk, men saa meg..t kan jeg dog sige, at de og aa kan have stigende intensitet. n t, hjelr iev^'6 herefter vil je0 stige op i de ,.ø.l.iger luftxag tii Deres og skønne, simple, sande og gribende teori.x&é&kårxmu At den har de tc først-navnte og derfor endogsaa den sidste egenskab, vil jeg ikke bestride; men mon den ogsaa er sand? Jeg maa indrømme, at jeg slet ikke tror paa den - iøvrig gan. ke uafhængigt af ovennævnte negative stilling til den aim. til slutningsforklaring . Derfor kunde der jo godt vue noget om forklaringen af 1 n,,de paa dansk. For det første mener jeg det er utilladeligt at slut te fra tilfælde af muui; elision da'n telefon i, i'n dal etc tii at alle lange voKålen er at opfatte paa denne maade, for man kan jo ikke gaa den anaen vej "syde" kan ikke realiseres som sy^de , eller "vide" som vu^d . det er endogsaa fonologisk klart forskellige ord . net er parallelt med , om man fx. i tysk, fordi en ofte realiseres n, deraf vilde drage den kon sekvens at opfatte ethvert n som en , aitsaa "dehensucht", Laienwand", (or- to-grafien antyder forvekslingerne) Det er egter min mening metodisk fork«

- Hvordan

"Karakteristisk for

Og saa den mærkværdige teori med penetrationen.

5

l

*

//

/

dansk er de!, nu, au man i ord med e kelt kons + > umiddelbart efter tryk- stavelsen altid har ellei .■ ar have en lang vokal." Med "kan have" falder det

dog; f r det er som bekendt ikke elene m,n,l,r men alle mulige andre kons. der kan staa efter kort vo^al + osv. ?

hvordan saa vidd

.Naar vide noteres

i

bom sagt, jeg tror bestemt ikke pas det. Me maaske har De andre argumenter som kunde overbevise mig? Og nu maajeg slutte; ellers dør jeg af varme. Jeg :an i ;ke saa g godt have alle vinduer aebne, naar jeg s .ri.er pas maskine om aftenen, og det er 30 gjjaders varme, Buh ha i Lad mig kun kort fortælle, at jeg arbejder paa en lille artikel, om de f nonener, de r bestemmer opfattelsen af kvantitet (efter Zwirners "kb hørtexte", og at jeg er kommet meget i tvivl om grundlaget for en tysk fonologi. Je.. havne tænkt mi biebs Buhns rache. Men det tales ikke af nogen. muligvis rigtigere at udvælge sig en repræsentativ mand, der tale: forholdsvis dialektfrit. Der er i hvert fald enkeltheder i Biebs system, som faktisk ingenx«Ki realiserer, ja som siet ikke kan realiseres, fordi den paa staaede forskel er uhørlig. I øvrigt ser jeg paa parader, ligger i liggestol i haven i Studenten haus, og tager udflugter i den herlige omegn, som forsoner en del med den grimme by.

Saa det e

Hils i lingvistmredsen

Deres hengivne